

ΤΑ ΥΠ' ΑΡΙΘΜΟΝ ζ' Α' ΚΑΙ ζ' Β' ΚΑΤΑΛΟΙΠΑ

Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ζ' α' κατάλοιπον περιέχει κατὰ τὸν κατάλογον «Τοῦ σοφωτάτου κυροῦ Γεωργίου τοῦ Χρυτοκόκη εἰς τὴν σύνταξιν τῶν Περσῶν, ἐκτεθεῖσα πρὸς τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν κύρ Ἰωάννην», τὸ δὲ ὑπ' ἀριθμὸν ζ' β «Τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου κυρίου Γρηγορίου τοῦ Χιονιάδου ἐπιστολαί».

Τὸ πρῶτον τούτων εἶνε ἀντίγραφον ἐκ τοῦ κώδ. Vindob. Phil. gr. CXC φυλ. 86α-β ἐν παραβολῇ πρὸς τοὺς κώδικας Leyden Scaliger 35 καὶ 7, 8.

Τὸ δεύτερον εἶνε ἀντίγραφον ἐκ τοῦ κώδ. Vindob. theol. gr. CCIII, ὅστις περιέχει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰς ἀντιγραφείσας ταύτας 16 ἐπιστολάς τοῦ Χιονιάδου.¹ Ὁ Τρυφ. Εὐαγγελίδης τῷ 1908 μένων ἐν Βερολίνῳ ἐμελέτησε τὸν κώδικα τοῦτον τῆς Βιέννης καὶ ἀντέγραψε τὰς 16 ἐπιστολάς τοῦ Χιονιάδου, ὅτε δὲ ἐπρόκειτο νὰ ἐκδώσῃ ταύτας ἐζήτησε παρὰ τοῦ Λάμπρου τὸ ἀντίγραφον αὐτοῦ, ἐξ οὗ διώρθωσέ τινα.² Κατὰ ταῦτα αἱ ἐπιστολαὶ αὗται τοῦ Χιονιάδου ἔχουσιν ἐκ-

1 Περιγραφὴν λεπτομερῆ τοῦ κώδ. τούτου πρβλ. ἐν Τρ. Εὐαγγελίδου Δύο βυζαντινὰ κείμενα σ. 7-9. Περὶ τοῦ Χιονιάδου πρβλ. Κρουμβάχερ Ἰστ. βυζ. λγ. κατὰ μετάφρ. Σωτηριάδου τομ. Β σ. 142 καὶ Εὐαγγελίδου ἐν. ἀν σ. 3 ε. Ὁ Λάμπρος ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τοῦ ἀντιγράφου τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Χιονιάδου σημειοῖ τὰ ἀκόλουθα· «Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται εἶνε γεγραμμέναι πάντως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἰδ' αἰῶνος, ὡς ἀποδεικνύει ἡ ἐπιγραφή τῆς πρὸς τὸν Λουκίτην «ἀποδημοῦντα μετὰ τοῦ βασιλέως ἐν Κερασσοῦντι κτλ.», διότι πιθανότατα τὸ γεγονός εἶνε τὸ ὑπὸ τοῦ Πανάρετου ἀναφερόμενον τῷ 1302 (ἴδε Fallm.). Ὅστε ὁ Χιονιάδης δὲν εἶνε συγγραφεὺς τοῦ XI αἰῶνος, ὡς ὁ Φαβρίκιος κατὰ Hollar ἀναφέρει. Ἐγραφε δὲ τὸ πρῶτον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, εἶτα δὲ ἐκ Ταυριζ (i). Ὁ δὲ πατριάρχης πρὸς ὃν γράφει εἶνε ὁ Ἀθανάσιος ἢ Νήφων ἢ Ἰωάννης ὁ Γλυκάς».

2. Ἐν. ἀν σ. 10 «Ἐν τέλει δὲ δηλοῦμεν ὅτι τοῦ ἡμετέρου ἀντιγράφου ἐγένετο ἀντιβολὴ πρὸς τὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Σ.Π. Λάμπρου, ἐξ οὗ διωρθώθησάν τινα».

δοθῆ ὑπὸ τοῦ Τρύφ. Εὐαγγελίδου ἐξ ἰδίου ἀντιγράφου, γενομένου ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ κώδικος τῆς Βιέννης, ὅπερ παρεβλήθη ἔπειτα πρὸς τὸ ἡμέτερον ἀντίγραφον τοῦ Λάμπρου. Ἡ ἔκδοσις τῶν ἐπιστολῶν τούτων ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίδου¹ ἐγένετο μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης προσοχῆς οὕτως ὥστε ἡ ἔκδοσις τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 4B' καταλοίπου τοῦ Λάμπρου εἶνε περιττή.²

Ἐν τέλει τοῦ πρώτου, τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 4A' καταλοίπου,

1 Τὸ ἔργον ἐξεδύθη τῷ 1910 ἐν Ἐρμουπόλει, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Δύο βυζαντινά κείμενα α) Γρηγορίου Χιονιάδου Ἐπιστολαὶ δεκαεξ ἑκ κώδικος Βιενναίου β) Βησσαρίωνος Μονωδία ἐπὶ τῇ εὐσεβεῖ δεσποίνῃ Τραπεζούντος κυρῆ Θεοδώρῃ τῇ μεγάλῃ Κομνηνῇ, ἐκ κώδ. τῆς ἐν Βενετίᾳ Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης»

2 Ἐκδεδομένον εἶνε ἐπίσης τὸ ὑπ' ἀριθ. ΡΜ5' κατάλοιπον, ἐν τῷ ᾧ περιέχεται «Μαρτύριον τῶν ἁγίων ἐνδόξων ἱερομαρτύρων ιε' τῶν ἐν Τιβεριουπόλει μαρτυρησάντων ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ δυσσεβοῦς Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου, τῆς βουλγαρικῆς ἐπονομαζομένης Στρουμλίτζης συγγραφὴν ὑπὸ Θεοφυλίκτου τοῦ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου πάσης Βουλγαρίας. Δέσποτα, εὐλόγηται». Τὸ κείμενον τοῦτο ἀντεγράφη ὑπὸ τοῦ Λάμπρου κατὰ τὸ 1876 ἐκ τοῦ κώδ. Βαγος. 197 τοῦ 14' αἰῶνος, φέρει δὲ κάτωθεν ὑποσελιδίους διορθώσεις τοῦ ἰδίου. Τὸ μαρτύριον ὅμως τῶν ἁγίων ἐνδόξων ἱερομαρτύρων ιε' τῶν ἐν Τιβεριουπόλει μαρτυρησάντων ἔχει ἤδη ἐκδοθῆ ἐν Πατρολ. ἐλλ. Migne τομ. 126 σ. 152 ε. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἡ ἔκδοσις τοῦ καταλοίπου τούτου εἶνε περιττή, ἀφοῦ μάλιστα αἱ διαφοραὶ μεταξὺ τοῦ ἐκδεδομένου κειμένου καὶ τοῦ ἡμετέρου εἶνε ἐλάχισται, τὸ δὲ ἡμέτερον κείμενον δὲν περιλαμβάνει τὸ ὅλον κείμενον τοῦ μαρτυρίου τούτου ἀλλὰ τελευτᾷ ἀποτόμως εἰς τὸ «τούς δὲ καὶ ἀνδραποδισάμενοι τά τε τῶν ἄλλων οἰκοδομημάτων κάλλη καὶ τὸ τῶν θείων ναῶν διεδάφισαν». Τοῦτι τὸ κείμενον τοῦτο εἶνε ἐκδεδομένον, ἐγνώριζε καὶ ὁ Λάμπρος ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τινῶν σημειώσεων αὐτοῦ ἀνωθεν τοῦ κειμένου ὡς π. χ. ἐν σελ. 3 ἀνωθεν τῆς λέξεως τοῦ κειμένου «ἐφιέντα» ἔχει γράψει «ἀφέντα 153 B» ὅπερ προφανῶς δηλοῖ παραπομπὴν εἰς τὴν πατρολογίαν Migne τομ. 126 σ. 153B. Ὡς φαίνεται ὁ Λάμπρος ἀντέγραψε τὸ κείμενον τοῦτο καὶ ἠτοίμασε πρὸς ἔκδοσιν νομίζων ὅτι ἦτο ἀνέκδοτον· ἔπειτα ὁμοῦς πεισθεὶς ὅτι τοῦτο ἔχει ἐκδοθῆ προσεπάθησε νὰ συγκρίνῃ τὸ ἑαυτοῦ κείμενον πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Migne ἐκδοθέν, ἐντεῦθεν δὲ αἱ ἐνίαχοι εἰς τὰς πρώτας σελίδας ἀπαντῶσαι παραπομπαὶ εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Migne. Ἡ σύγκρισις ὁμοῦς ὀλίγων σελίδων ἐπεισε τὸν Λάμπρον ὅτι δὲν ὑπάρχουσι μεγάλαι διαφοραὶ μεταξὺ τοῦ ἐκδεδομένου κειμένου καὶ τοῦ ἀντιγράφου αὐτοῦ, διὰ τοῦτο δὲ, ὡς φαίνεται, ἔλαυσε τὰς παραπομπὰς εἰς τὸ κείμενον τοῦ Migne.

(σ. 31 σημειοῖ ὁ Λάμπρος «Ἐπονται τὰ κεφάλαια καὶ ἡ Σύνταξις αὐτή. Τὰ ἄνωθι Cod. Phil. gr. CNC φύλλ. 86, α.β. Ἡ Σύνταξις αὐτή 87—138 κτλ. Κώδ. χαρτῶος, οἶονεὶ τοῦ ΙΕ' τελευτῶντος.

Cod. B. Leydeu Scalig 35 χαρτῶος εἰς τέταρτον περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος γεγραμμένος. Τὰ ἐν τῇ ὡα διορθώματα γεγραμμένα διὰ ζωηροτέρου μέλανος.

Cod. Γ. Leyden. Scalig 7 et 8. Εἰς φύλλον γεγραμμένος τῷ ΙΣ' αἰῶνι.

Ἡ ἐπιγραφή ἐν τῷ Β' Γεωργίου ἰατροῦ χρυσοκόκκου (ἐν τῇ ὡα διορθωμένον : κοκκᾶ) εἰς τὴν σύνταξιν τῶν Περσῶν ἐκτεθεῖσα πρὸς τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν Ἰωάννην τὸν Χαρσιανίτην.

Ἐπιγραφαὶ τοῦ Γ' τοῦ Χρυσοκόκκη-Χαρσιάντην».

Ὁ Λάμπρος ἔχων ὑπ' ὄψει τοὺς τρεῖς τούτους κώδικας εἶχεν ἐτοιμάσει πρὸς ἐκδοσιν τοῦ εἰς τὴν Σύνταξιν τοῦ Γεωργίου τοῦ Χρυσοκόκκη σημειώσας ἐν τῷ περιθωρίῳ τοῦ ἀντιγράφου τὰς διορθώσεις τοῦ κειμένου τοῦ κώδικος CNC (Α) καὶ τὰς διαφόρους γραφὰς τῶν κωδίκων Leyden 35 καὶ 7 et 8 (Β καὶ Γ).

Τὸ οὕτω διορθωμένον ὑπὸ τοῦ Λάμπρου κείμενον ἐκδίδομεν κατωτέρω.

Κ. Ι. Δ.

Τοῦ σοφωτάτου ἰατροῦ κυροῦ Γεωργίου τοῦ Χρυσοκόκκη εἰς τὴν σύνταξιν τῶν Περσῶν ἐκτεθεῖσα¹ πρὸς τὸν αὐτοῦ² ἀδελφὸν κύριον Ἰωάννην τὸν Χαρσιανίτην.

Πάλαι μου³ καὶ αὐτός, ὡς εἶθα, ὧ φίλτατε⁴ Ἰωάννη, τοῦ περσικοῦ τούδε προχείρου σπουδάζοντος⁵ μάθησιν διδασκάλῳ χρωμένου⁶ τινὶ ἱερεῖ ᾧ ὄνομα Μανουήλ, πόλειος ὄντι τῆς Τραπεζοῦντος⁷ καὶ αὐτὸς δέ μοι⁸ πολλάκις συνῆς⁹ καὶ τοῖς λεγομένοις ἠδόμενος

1. ἐκτεθεῖσα. 2 αὐτοῦ. 3 Πάλαι μὲν ΒΓ. 4 φίλε Γ. 5 σπουδάζων Β ἐν τῇ ὡα. 6 ἐχρώμην Β ἐν τῇ ὡα. 7 ὄντι Τραπεζοῦντος Γ. 8 δέ οι Β ἐν τῇ ὡα. 9 συνῶν ΒΓ.

καὶ πόρρω τῆς τούτων καταλήψεως εἶναι μὴ ἀνεχόμενος, ἦψω μὲν 1 τοῦ μαθήματος, ἐμοὶ δ' ἐπέτρεψας 2 μεθοδικώτερον ὑποδειγματίσασθαι τὰ λεγόμενα ἐμοῦ τὰς τούτων ἐφόδους ψιλὰς παρατιθέντος 3 καὶ τῶν διδασκαλικῶν ἐκείνων φωνῶν ὡς οἶον τε 4 ὑπομιμνήσκουτος ἄκουε. Πρῶτον τοίνυν ἐπιμνησθῆναι, τῶν ἐκείνου τινός, ὅπως ἐκ Περσίδος ἐκομίσθη αὕτη ἡ σύνταξις καὶ παρὶ τίνος 5 εἰς τὴν Ἑλλάδα μετηνέχθη γλώτταν. Ἐλεγε τοίνυν ἐκεῖνος ὅτι Χιονιάδης τις ἐν Κωνσταντινουπόλει τραφεὶς 6 καὶ πάντων ἐν καταλήψει τῶν μαθημάτων γενόμενος, εἰς ἔρωτα πεσὼν καὶ ἑτέρας μαθήσεως διαλέκτου δι' ἧς σοφίαν πορίσαιτο καὶ ἰατρικῆ ἀκριβῶς ἀσκήσειεν, ἐπειδὴ παρά τινων ἤκουσεν, ὡς, εἰ μὴ 7 εἰς Περσίδα ἀφίκοιτο, τοῦ ποθουμένου οὐ τεύξεται, πάντων καταφρονήσας ἢ τάχους εἶχε τῆς ὁδοῦ εἶχετο. Εἰς Τραπεζοῦντα ὡς ἐν παρόδῳ 8 ἐλθὼν καὶ τῷ μεγάλῳ Κομνηνῷ ὁμιλήσας χρόνον συχνόν, εἶτα καὶ τὰ τοῦ πράγματος κοινωνησάμενος, μεγίστης ἠξιώθη κηδεμονίας. Πολλὰ γὰρ παρ' ἐκείνου λαβὼν ἀναλώματα, εἰς Περσίδα ἀφίκετο. Ἐν ὀλίγῳ δὲ τὰ τῶν Περσῶν παιδευθεὶς καὶ τῷ τούτων βασιλεῖ ὁμιλήσας, προμηθείας τε παρ' ἐκείνου τετυχηκῶς, 9 ἐπειδὴ τὸ τῆς ἀστρονομίας [μάθημα] μανθάνειν 10 ἐβούλετο μὲν, οὐκ εἶχε δὲ τὸν διδάξοντα 11 νόμος γὰρ ἐν Περσίδι πάντα μὲν τὰ μαθήματα τοῖς βουλομένοις ἐξεῖναι μανθάνειν, ἀστρονομίαν δὲ μόνοις τοῖς Πέρσαις. Ὁ δὲ τὴν αἰτίαν ἐξετάσας καὶ μαθὼν δόξαν εἶναι τινὰ 12 ἐπικρατήσασαν παρ' αὐτοῖς, ὡς 13 ἔφθαρῆσθαι τὴν ἐκείνων βασιλείαν ὑπὸ Ῥωμαίων τῇ τέχνῃ τῆς ἀστρονομίας χρωμένων παρ' ἐκείνων πρότερον ταύτης λαβύντες τὰς ἀφορμὰς διηπορεῖτο πῶς ἂν τοῦ τοιούτου μετίσχοι καλοῦ. Ὁμοίως πολλὰ μοχθήσας καὶ πολλὰ δουλεύσας τῷ βασιλεῖ Περσῶν, μόλις τοῦ ποθουμένου τετύχηκε. 14 Προστάγματι γὰρ βασιλικῷ τοὺς διδασκάλους συναγαγὼν ἐν 15 ὀλίγῳ μέγας ἐν Περσίδι Χιονιάδης ἐγένετο 16 καὶ τιμῆς ἠξιοῦτο βασιλικῆς. Χρήματα δὲ πολλὰ συλλεξάμενος 17 καὶ πολλοὺς ὑπηκόους κτησάμενος εἰς τὴν Τραπεζοῦντα πά-

1 ἦψω. ἦψω μὲν Γ. ἦψωμεν Β ἠψάμην Β ἐν τῇ ὄψ. 2 ἐπέτρεπε Β ἐπέτρεπε Γ. 3 παρατεθέντος Β παρατεθέντα Γ. 4 οἶον τε Β. 5 παρὰ τις 6 τραφεὶς. 7 εἰ μὴ. 8 παρόδῳ. 9 τετυχηκῶς τέ. τετύχηκεν Γ. 10 τὰ τῆς ἀστρονομίας μανθάνειν ΒΓ. 11 διδάξαντα. 12 εἶναι τινὰ ΑΒ. 13 παρανοτοῖς ὅς. 14 τετύχηκεν Γ. 15 ἐμ. 16 ἐγένετο. ἐφαίνετο ΒΓ. 17 συλεξάμενος.

λιν ἀφίκετο. πολλά βιβλία τοῦ τῆς ἀστρονομίας μαθήματος ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ. Οἰκεία δὲ γνώμη ταῦτα ἐξελληνίσας, μνήμης ἄξιον ἔργον ἐποίησεν. Εἰσὶ μὲν οὖν καὶ ἕτερα βιβλία τῆς Συντάξεως τῶν Περσῶν, ἅπερ αὐτὸς ἐξελλήνισεν,¹ ὑποδείγματα τινὰ μεθοδικὰ ἐν ἀρχῇ² ἔχοντα ἐποχῶν. Ταύτην δὲ μόνην τὴν Σύνταξιν, ἣν καὶ ὡς κρείττονα³ πασῶν καὶ ἀκριβεστέραν παρέδωκεν, ὡς ὁ ἡμῶν⁴ διδάσκαλος ἔλεγεν ἀληθεύων⁵ ἐφαίνετο, χωρὶς ἐρμηνείας⁶ ἐξελλήνισεν, οὕτω ταύτην δεξάμενος ἐκ Περσῶν διὰ ζώσης μόνης ἐρμηνευομένην⁷ φωνῆς. Οὕτως ἐκμήσθη αὕτη ἡ Σύνταξις, ἣ⁸ καὶ πρόχειρος λέγεται. Ἄξιον τοίνυν ἐκθέσθαι πρότερον τὰ κεφάλαια, ὧν τὰς ἐρμηνείας ἔμπροσθεν λέξομεν.

¹ ἐξελλήνησεν. ἐξελληνίσας Γ. ² ἐναρχίς. ³ ἦν κρείττονα. ⁴ ὡς ἡμῶν Δ. ὡς ὁ ἡμῶν ΒΓ. ⁵ ἔλεγε. καὶ ἀληθεύων ΒΓ. ⁶ ἐρμηνέως ἐν τῇ ὥσ. ⁷ ἐρμηνευομένης. ⁸ ἡ.